

Юрьев А. Глобализация как новая форма политической власти // В сб.: Глобализация: варианты для России: материалы круглого стола. – Санкт-Петербург: Информационное агентство «РосБалт», 2001.

Wilber K. Integral Psychology. Consciousness, spirit, psychology, therapy. Shambhala, 2000.

Kroplewski Z. Czlowiek w kryzysie tozsamosci. W drodze, 3. 1993.

Reich K., Helmut. What characterizes spirituality? A comment on Pargament, Emmons and Crumpeer, and Stiffoss-Hansen // The International Journal for the Psychology of Religion. V. 10. – 2000.

Teske J.A. The haunting of the human spirit // Zygon. V. 34 (June), 1999.

S. Stavytska. Culture as a factor of spirituality of personality.

Article is devoted to theoretical analysis of problem of the influence culture on the development of spirituality personality. In work presents the main approaches to understanding the fundamentals of original cultural paradigms in terms of their understanding of the processes of development spirituality personality.

Keywords: *culture, spirituality, personality, mass culture, traditional culture, religious culture, cultural backgrounds and contexts.*

УДК 159.922.6:159.923

С. В. Кучеренко

ТИПИ СИСТЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ

У статті наведено порівняльний аналіз типів системи ціннісних орієнтацій особистості за теоретичною моделлю Яницького М. С. та за результатами авторського емпіричного дослідження. Розглядається три типи і сім різновидів системи ціннісних орієнтацій студентів університету.

Ключові слова: *система ціннісних орієнтацій особистості, типи системи ціннісних орієнтацій особистості, цінності-стосунки, цінності нормативності, цінності творчості.*

Постановка проблеми. За регуляцію соціальної поведінки та професійної діяльності людини відповідає, перш за все, система її ціннісних орієнтацій, що являє собою складне та динамічне утворення. Ціннісні орієнтації виступають важливим компонентом структури особистості, які, на думку Ю. О. Приходько [Приходько, 2005, с. 209], є показником її життєвого

досвіду та особистісного розвитку. Формуючись у процесі засвоєння людиною соціального досвіду, ціннісні орієнтації виявляються у її потребах, цілях, інтересах, ідеалах, переконаннях, установках та багатьох інших психічних явищах. Іншими словами, система ціннісних орієнтацій утворює змістовну сторону спрямованості особистості та виражає внутрішню основу її ставлення до цінностей матеріальних, моральних, духовних, політичних тощо.

Актуальність проблеми визначається протиріччям між сучасними соціальними умовами, що пред'являють високі вимоги до формування системи ціннісних орієнтацій особистості, й недостатньою вивченістю психологічних факторів та механізмів її розвитку, а також недостатньою розробленістю конкретних методів формування системи ціннісних орієнтацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розроблена Яницьким М. С. [Яницький, 2000, с. 107-108] **структурно-динамічна модель системи ціннісних орієнтацій** особистості передбачає, що система ціннісних орієнтацій являє собою складну, багаторівневу та внутрішньо неоднорідну структуру. Основними її рівнями, що є ієрархічно залежними один від одного та підпорядкованими, є «захисні», запозичені та автономні цінності (див. табл. 1). Теоретичною основою вищезазначеної моделі є класифікаційні та типологічні підходи до визначення стадій і рівнів розвитку системи ціннісних орієнтацій [Іванов, 2004, с. 233] в роботах А. Маслоу, Р. Інглхарта, Е. Фромма, Ж. Піаже, Л. Колберга, Дж. Ловінгера, А. В. Петровського, Б. С. Братуся та інших.

Табл. 1. Структурно-динамічна модель системи ціннісних орієнтацій особистості М. С. Яницького

Параметри моделі	Елементи моделі		
	1	2	3
Стадії особистісного розвитку (за Л. Колбергом)	Предконвенційна	Конвенційна	Постконвенційна
Провідні процеси особистісного розвитку	Адаптація	Соціалізація	Індивідуалізація

Механізми реалізації процесів розвитку	Психологічні захисні механізми	Ідентифікація	Інтерналізація
Основні психологічні фактори, що визначають вибір механізмів розвитку	Висока тривожність і фрустраційна напруженість	Конформність, залежність та екстернальність	Свідомість життя, інтернальність, позитивна «Я концепція»
«Вектори» особистісного розвитку	Звільнення від обмежень	Прихильність традиції	Альтруїстична спрямованість
Рівні системи ціннісних орієнтацій особистості	Захисний (нижчий)	Запозичений (середній)	Автономний (вищий)
Провідні цінності відповідних рівнів системи ціннісних орієнтацій особистості	«Свобода від», матеріальний статок і розваги	Родина, кар'єра, престиж і суспільне визнання	Творчість, активність, свобода, самореалізація та широта поглядів
Типи особистості при домінуванні даного рівня в ціннісній ієрархії	Що адаптується, орієнтується на цінності виживання та самоствердження	Що ідентифікується, орієнтується на традиційні цінності та цінності значущих інших	Що самоактуалізується, орієнтується на цінності творчості та особистісного зростання
Типи ціннісних переваг суспільної свідомості при перевазі даного типу особистості	Цінності адаптації, прагнення до фізичної та економічної безпеки	Цінності соціалізації, орієнтація на прийняті в суспільстві норми й блага «своїх»	Цінності індивідуалізації, спрямованість на саморозвиток заради блага всіх людей

Індивідуальні особливості ієрархії системи ціннісних орієнтацій визначають виділення окремих типів особистості. Домінуванню в індивідуальній ціннісній системі описаних рівнів відповідають такі типи особистості: той, який адаптується, той, який ідентифікується та той, який самоактуалізується [Яницький, 2000, с. 107-108].

У міжнародному науковому дискурсі проблему досліджували А. Кнафо [Кнафо, 2004, с. 439-458] і Ш. Шварц [Шварц, 1996, с. 1-24]. А саме, А. Кнафо вивчав взаємозв'язок між формуванням ідентичності підлітків та відповідністю батьківсько-дитячих систем ціннісних орієнтацій. Цікавою є запропонована Ш. Шварцем мотиваційна типологія цінностей: цінності сили (соціальний статус, престиж, домінування); цінності досягнення (успіх, здібності, амбіції); цінності гедонізму (задоволення, насолода); цінності стимуляції (сміливість, рішучість, різноманіття життя); цінності керування собою (самостійність, свобода, незалежність, цікавість); цінності універсалізму (мудрість, соціальна справедливість, рівність, єднання з природою, краса, толерантність); цінності доброзичливості (допомога, прощення, лояльність, відповідальність, чесність, дружба, любов); цінності традиції (повага до традицій, помірність, смиренність); конформності (самодисципліна, ввічливість, повага до батьків та старших, покірність); та цінності безпеки (суспільний порядок, чистота, безпека родини, національна безпека). Дослідник розробив опитувальник для визначення ціннісного портрету особи, що апробовано в багатьох емпіричних дослідженнях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виділені Яницьким М. С. [Яницький, 2000, с. 107-108] рівні системи ціннісних орієнтацій особистості та їхні характеристики вимагають емпіричного розгляду й зіставлення з авторською моделлю рівнів розвитку самосвідомості [Кучеренко, 2010, с. 192].

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є опис емпіричної перевірки гіпотези про ієрархічну будову системи ціннісних орієнтацій особистості М. С. Яницького, відповідно до якої виділяється три рівні системи ціннісних орієнтацій особистості: захисний або такий, що адаптується (нижчий), запозичений або той, що ідентифікується (середній) і автономний або той, що самоактуалізується (вищий).

Виклад основних результатів дослідження. Принцип ієрархії цінностей, багаторівневості, є найважливішою характеристикою системи ціннісних орієнтацій особистості. За словами В. Франкла, суб'єктивне «переживання

певної цінності включає переживання того, що вона вище якоїсь іншої» [Франкл, 1990, с. 290]. Прийняття особистістю цінностей, таким чином, автоматично передбачає побудову індивідуальної ціннісної ієрархії.

Проблема діагностики ієрархії системи ціннісних орієнтацій, незважаючи на наявність діагностичних методик, актуальна й досі. У роботах різних авторів, зокрема О. Б. Фанталової [Фанталова, 1992, с. 21], С. Р. Панталеєва, Д. О. Леонтьєва, вказується на неоднозначність критеріїв індивідуального ранжування цінностей: віддання переваги певним цінностям може бути обумовлено уявленнями про їх абсолютну значимість для суспільства й людства в цілому або ж їх суб'єктивною актуальною важливістю, насущністю [Іванов, 2004, с. 234]. У цьому зв'язку становить інтерес концепція С. С. Бубнової, котра поряд із принципом ієрархічності виділяє принцип нелінійності системи ціннісних орієнтацій. За її словами, «надзвичайно важливою властивістю системи особистісних цінностей є її багатомірність, що полягає в тому, що критерій їхньої ієрархії – особистісна значимість – містить у собі різні змістовні аспекти, зумовлені впливом різних типів і форм соціальних відносин» [Бубнова, 1999, с. 39].

Для узагальнення емпіричних результатів необхідно виявити типи ціннісних структур, на які спирається особа юнацького віку. Наприклад, за класифікацією ціннісних орієнтацій Н. П. Максимчук [Максимчук, 2000, с. 12], дванадцять цінностей методики М. Рокича в модифікації О. Б. Фанталової віднесено до таких груп: загальнолюдські (здоров'я, щасливе сімейне життя, краса), професійні (цікава робота і пізнання), матеріальні (матеріально забезпечене життя), особистісні (любов, наявність гарних і вірних друзів, свобода), самовдосконалення (активне діяльне життя, творчість) і статусні (упевненість у собі).

За класифікацією цінностей Ю. Р. Саарніта [Саарніт, 1987, с. 67] існує чотири основні групи цінностей: альтруїстичні, статусні, самовираження і матеріальні. Таким чином, співвідношення альтруїстичних цінностей до суми інших груп відбиває міру просоціальності ієрархії ціннісних орієнтацій особистості та може слугувати критерієм розвитку ціннісного компонента самосвідомості. Сучасний дослідник ціннісних орієнтацій А. Лазарук [Лазарук, 2003, с. 24] пропонує таку опозицію цінностей: нормативності, що пов'язані з поняттям еталону як статичного орієнтиру поведінки, і цінності творчості, що пов'язані з поняттям ідеалу як динамічної та недосяжної

якості. Така опозиція, на думку дослідника, формує відповідно споживацький і творчий типи систем цінностей.

Дослідження проводилось у 2009-2013 рр. на вибірці 183 особи (студенти Кримського гуманітарного університету 1-4 курсів). Діагностичний комплекс [Кучеренко, 2010, с.184] складався з: методики вивчення ставлення до себе С. Р. Пантілеєва, методики вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокича в модифікації О. Б. Фанталової, методики Т. Лірі та опитувальнику «Рівень суб'єктивного контролю» Є. Ф. Бажина, С. О. Голинкіної та О. М. Еткінда.

Серед методик дослідження ціннісних орієнтацій ми обрали методику вивчення термінальних цінностей М. Рокича (Rokeach Value Survey – RVS) в модифікації О. Б. Фанталової [Фанталова, 1992, с. 26]. Перевагами даної модифікації є простота – використовується дванадцять найпоширеніших ціннісних орієнтацій, крім того, вибір цінностей здійснюється попарно за двома критеріями – цінності (важливості) і доступності, що сприяє більш усвідомленому вибору.

М. С. Яницьким [Яницький, 2000, с.107-108] запропоновано таку типологію індивідуального профілю ціннісних орієнтацій особистості: цінності адаптованості (віддання переваги цінностям «здоров'я», «матеріальна забезпеченість» та «впевненість у собі»), цінності соціалізації («цікава робота», «щаслива сім'я», «друзі» та «любов»), і цінності індивідуалізації (віддання переваги цінностям «свобода», «пізнання», «творчість» і «краса»). За результатами нашого дослідження виявлено такі взаємозв'язки між відданням переваги певним ціннісним орієнтаціям (табл. 2).

Табл. 2. Міжкореляційні зв'язки за результатами методики вивчення термінальних цінностей М. Рокича в модифікації О. Б. Фанталової

Ц О	Ціннісні орієнтації (ЦО)											
	1*	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1*	1,00	0,15	0,14	0,02	0,01	0,07	0,02	0,03	0,11	0,22	0,17	0,11
2		1,00	0,05	0,13	0,06	0,11	0,06	0,25	0,12	0,09	0,02	0,32
3			1,00	0,03	0,03	0,26	0,11	0,16	0,23	0,38	0,13	0,14

4				1,00	- 0,24	- 0,30	- 0,21	- <i>0,16</i>	0,19	- 0,10	- 0,22	0,26
5					1,00	0,10	0,02	0,27	<i>0,17</i>	0,20	0,32	0,19
6						1,00	0,20	0,06	0,26	0,07	0,04	0,28
7							1,00	0,04	0,21	0,10	0,03	<i>0,17</i>
8								1,00	0,02	0,10	0,02	0,03
9									1,00	0,05	0,19	<i>0,15</i>
10										1,00	0,11	0,07
11											1,00	0,29
12												1,00

* Умовні позначення: 1 – активне життя, 2 – здоров'я, 3 – цікава робота, 4 – краса, 5 – любов, 6 – матеріальна забезпеченість, 7 – наявність гарних та вірних друзів, 8 – упевненість в собі, 9 – пізнання, 10 – свобода, 11 – щасливе сімейне життя, 12 – творчість.

Напівжирним шрифтом виділено статистично значущі кореляції при $\rho \leq 0,01$, *курсивом* – при $\rho \leq 0,05$.

Як видно з таблиці 2, можна виділити три групи ціннісних орієнтацій: *прагматичні цінності* – «цікава робота» та «матеріальна забезпеченість» ($r=0,26$), *цінності-стосунки* – «любов» та «щасливе сімейне життя» ($r=0,32$), *цінності творчості* – «краса» ($r=0,26$), «пізнання» ($r=0,15$) та «творчість». Примітно, що ціннісні орієнтації «здоров'я», «упевненість у собі» та «свобода» мають зворотній зв'язок з вищезазначеними групами ціннісних орієнтацій, але не утворюють окремої групи.

Для емпіричної перевірки наявності груп ціннісних орієнтацій, використано факторний аналіз ціннісних орієнтацій за допомогою пакету програм STATISTICA `99 Edition 5.5 (метод головних компонентів із наступною ротацією за методом Varimax normalized). Таким чином, на вибірці 183 особи виявлено три фактори:

1) *цінності творчості* – «краса» (0,717), «творчість» (0,759) та «пізнання» (0,670), на іншому полюсі знаходяться *цінності-умови* – «матеріальна забезпеченість» (–0,849) і «здоров'я» (–0,527);

2) *цінності активності* (або *інтегративності*) – «цікава робота» (0,728) та «активне життя» (0,515), на іншому полюсі – *цінності індивідуалізації* – «свобода» (–0,857) і «упевненість у собі» (–0,585);

3) *«цінності-стосунки»* – «любов» (–0,835), «щасливе сімейне життя» (–0,785) і «наявність гарних вірних друзів» (–0,495).

Оскільки перший і другий фактори, на відміну від третього, утворюють диспозиції ціннісних орієнтацій, тобто вимагається вибір між двома альтернативами, то можна припустити наявність шести типів системи ціннісних орієнтацій: 1) який віддає перевагу цінностям індивідуалізації (свободи), 2) який віддає перевагу цінностям активності, 3) який віддає перевагу цінностям-умовам, 4) який віддає перевагу цінностям творчості, 5) який віддає перевагу цінностям-стосункам та 6) змішані типи, які віддають перевагу двом різним групам ціннісних орієнтацій, наприклад, цінностям свободи та творчості, або цінностям активності та творчості.

Отже, для розподілу респондентів за типами системи ціннісних орієнтацій, необхідно вирахувати три коефіцієнти. Коефіцієнт *індивідуалізації – інтеграції* системи ціннісних орієнтацій складається з суми балів за ЦО «свобода» та «упевненість у собі» мінус сума балів за ЦО «цікава робота» та «активне життя». Високі значення першого коефіцієнта свідчать про віддання переваги цінностям індивідуалізації, низькі – інтеграції. Коефіцієнт віддання переваги *цінностям-умовам* або *цінностям творчості* обчислюється як сума балів ЦО «матеріальна забезпеченість» та «здоров'я» мінус сума балів за ЦО «краса», «пізнання» та «творчість». Коефіцієнт віддання переваги *цінностям-стосункам* обчислювався як середнє арифметичне емпіричних значень ЦО «любов», «щасливе сімейне життя» і «наявність гарних вірних друзів» ($\Sigma/3$).

Після обчислення трьох вищезазначених коефіцієнтів та розподілу результатів за рівнями (низьким, середнім та високим), виявлено три типи і сім різновидів системи ціннісних орієнтацій студентів. Перший тип – *одновершинна система ціннісних орієнтацій* (всього 78,1 % студентів), в якій домінують *цінності-стосунки* (20,8 % респондентів), *цінності індивідуалізації* (теж 20,8 %), *цінності-умови* (15,8 %), *цінності творчості* (10,4 %) або *цінності інтеграції* (10,4 %).

Другий тип системи ціннісних орієнтацій студентів – *безвершинна система ціннісних орієнтацій*, якщо жоден з коефіцієнтів не досягає високого рівня (12,6 % респондентів).

Третій тип системи ціннісних орієнтацій студентів – *двовершинна система ціннісних орієнтацій* (всього 9,3 % студентів), в якій виражені на високому рівні:

– коефіцієнти цінностей творчості та індивідуалізації (2,2 %), або інтеграції (1,6 %) водночас;

– коефіцієнти цінностей-умов та цінностей інтеграції (2,2 %), або цінностей індивідуалізації (1,1 %);

– коефіцієнти цінностей-стосунків і цінностей індивідуалізації (1,1 %), або інтеграції (1,1 %) або цінностей-умов (0,55 %) водночас.

Привертає увагу те, що у двовершинній системі ціннісних орієнтацій протилежні групи ціннісних орієнтацій на високому рівні не можуть бути виражені. Так, це цінності індивідуалізації (свободи) та інтеграції (соціальної активності та залученості), цінності-умови (споживання, витрачання) та цінності творчості (створення), – вони утворюють диспозиції.

Таким чином, серед опитаних студентів виявлено *домінування одновершинної системи ціннісних орієнтацій*, в якій *домінують цінності-стосунки* або *цінності індивідуалізації*, що відповідає віковим особливостям періоду ранньої юності. Наявність безвершинної системи ціннісних орієнтацій у студентів, можливо, свідчить про проходження періоду мораторію, коли особа ще не визначилась з власними ціннісними орієнтирами, тобто ще не обрала напрям подальшого розвитку.

Проаналізуємо статистично значущі взаємозв'язки між особливостями ставлення до себе за методикою С. Р. Пантилєєва і відданням переваги певним групам ціннісних орієнтацій. Студенти, які віддають перевагу цінностям *інтеграції*, характеризуються нижчою внутрішньою суперечливістю ($r=0,16$ при $p \leq 0,05$) та прагненням стати дружелюбнішим за методикою Т. Лірі ($r=-0,19$ $p \leq 0,01$). Оскільки коефіцієнт індивідуалізації – інтеграції має два діаметрально протилежні полюси, то студенти, які віддають перевагу *цінностям індивідуалізації*, навпаки, характеризуються високою внутрішньою суперечливістю та не прагнуть бути дружелюбнішими.

Віддання переваги *цінностям-умовам* пов'язано з самовпевненістю ($r=0,36$ при $p \leq 0,01$), самокерівництвом ($r=0,22$ при $p \leq 0,01$), самоцінністю ($r=0,22$

при $\rho \leq 0,01$), самоприйняттям ($r=0,25$ при $\rho \leq 0,01$), небажанням змінюватись ($r=0,19$ при $\rho \leq 0,05$) та позитивним «дзеркальним Я» ($r=0,20$ при $\rho \leq 0,01$); крім того, з авторитарністю Я-реального за методикою Т. Лірі ($r=0,20$ при $\rho \leq 0,01$) та екстернальністю ($r=-0,14$ при $\rho \leq 0,05$). Студенти, які віддають перевагу *цінностям творчості*, характеризуються схильністю до самозвинувачення ($r=-0,22$ при $\rho \leq 0,01$), внутрішньою суперечливістю ($r=-0,17$ при $\rho \leq 0,05$) та меншою схильністю до підпорядкування Я-реального за методикою Т. Лірі ($r=-0,20$ при $\rho \leq 0,01$).

Студенти, які віддають перевагу *цінностям-стосункам*, характеризуються дружелюбністю ($r=0,20$ при $\rho \leq 0,01$), альтруїстичністю ($r=0,22$ при $\rho \leq 0,01$) та залежністю ($r=0,18$ при $\rho \leq 0,05$) Я-реального, меншою підозрілістю ($r=-0,25$ при $\rho \leq 0,01$), егоїстичністю ($r=-0,14$ при $\rho \leq 0,05$) та більшою дружелюбністю ($r=0,17$ при $\rho \leq 0,05$) Я-ідеального за методикою Т. Лірі.

Таким чином, найбільш позитивне уявлення про себе у осіб, які віддають перевагу *цінностям-умовам* (здоров'я та матеріальна забезпеченість) та *цінностям інтеграції* (цікава робота та активне життя), найменш позитивне – у студентів, які віддають перевагу *цінностям творчості* (краса, творчість та пізнання) та *індивідуалізації* (свобода та впевненість у собі). Не виявлено жодної значущої кореляції між результатами за опитувальником ставлення до себе С. Р. Пантілеєва та відданням переваги *цінностям-стосункам*.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Емпірично виявлена нами одновершинна система ціннісних орієнтацій, в якій домінують *цінності-стосунки* відповідає, на наш погляд, типу системи ціннісних орієнтацій за М. С. Яницьким – той, що ідентифікується із значущими іншими (домінують *цінності соціалізації*); одновершинна система ціннісних орієнтацій, в якій домінують *цінності інтегративності* – такий, що адаптується; одновершинна система ціннісних орієнтацій, в якій домінують *цінності творчості* – той, що самоактуалізується. Оскільки двовершинні типи системи ціннісних орієнтацій студентів зустрічаються досить рідко, то їх можна розглядати як варіанти перших трьох типів. Можна припустити, що безвершинний тип системи ціннісних орієнтацій особистості є перехідним, тобто в майбутньому, після проходження студентом етапу мораторію, формується в один з одно- або двовершинних типів.

Надалі треба перевірити гіпотезу про ієрархічну будову системи ціннісних орієнтацій особистості М. С. Яницького – чи можна вважати рівнями виявлені три типи системи ціннісних орієнтацій особистості –

безвершинний, одновершинний з домінуванням певної групи ціннісних орієнтацій та двовершинний.

Отримані нами результати дослідження можна застосовувати в галузях психології освіти, соціальної психології та у психологічному індивідуальному, сімейному та організаційному консультуванні. Перспективним напрямком для подальших досліджень є також визначення особистісних рис представників різних типів системи ціннісних орієнтацій.

Д ж е р е л а

Бубнова С. С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система // Психол. журн. – 1999. – №5.

Иванов М. С., Яницкий М. С. К проблеме оценки потенциала самореализации личности в процессе обучения // Философия образования. – 2004. – № 11.

Кучеренко С.В. Розвиток самосвідомості юнаків засобами кольорового тренінгу // Психологія і суспільство : Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис. – Тернопіль : Економічна думка. – 2010. – №4.

Лазарук А. Цінності людини у науково-психологічному осмисленні // Психологія і суспільство. – 2003. – № 2.

Максимчук Н. П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07. – Київ : 2000.

Приходько Ю. О. Ціннісні орієнтації особистості як психологічна проблема // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 12. Психологія: зб. наук. праць. – Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – № 6 (30). – Ч. II.

Саарнийт Ю. Р. Ценностное содержание жизненных планов молодежи. – Москва : Политиздат, 1987.

Фанталова Е. Б. Об одном методическом подходе к исследованию мотивации и внутренних конфликтов // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13, № 1.

Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник. – Москва : Прогресс, 1990.

Яницкий М. С. Ценностные ориентации личности как динамическая система : монография. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2000.

Knafo A., Schwartz S.H. Identity formation and parent-child value congruence in adolescence // British Journal of Developmental Psychology. – Vol. 22. – I. 3. – 2004.

Schwartz S.H., Seligman I.C., Olson J.M., Zanna M. P. Value priorities and behavior : Applying a theory of integrated value systems // The Psychology of Values: The Ontario Symposium. – 1996. – Vol. 8.

S. Kucherenko. Types of students' value orientations systems.

In this article is covered comparative analysis of types of personality value orientations systems by M. Yanitsky's theoretical model and by results of author's empirical research. Three types and seven varieties of university students' personality value orientations are reviewed.

Keywords: *personality value orientations system, types of personality value orientations systems, values-relations, normativity values, activity values.*

УДК 159.946.3

М. О. Оран

АНАЛІЗ ДІАГНОСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ПІДСТРУКТУРИ МОВЛЕННЄВОГО ДОСВІДУ ОСОБИСТОСТІ

Стаття присвячена проблемі дослідження мовленнєвого досвіду особистості. Автор аналізує розроблену теоретичну структурно-функціональну модель організації мовленнєвого досвіду. Елементами внутрішньої підструктури мовленнєвого досвіду визначено мовленнєву здатність, мовленнєву компетенцію, мовленнєві здібності та мовленнєву діяльність. У статті здійснюється теоретичне обґрунтування вибору діагностичних показників емпіричного дослідження закономірностей будови та функціонування елементів внутрішньої підструктури мовленнєвого досвіду особистості.

Ключові слова: *мовленнєвий досвід, мовленнєва здатність, мовленнєва компетенція, мовленнєві здібності, мовленнєва діяльність.*

Постановка проблеми. Постійно актуальна проблема природи мовлення людини отримала на даному етапі розвитку науки нові акценти. Увага науковців зміщується із дослідження власне мовлення на дослідження того, яким чином мовленнєві структури утворюють системи із іншими психічними феноменами, що, у свою чергу, зумовлює необхідність комплексних програм дослідження. Це підтверджується останніми дослідженнями в межах «інтегральної теорії мовлення» І.М.Румянцевої, теорії комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей Т.М.Піроженко. Психологічні конструкти, котрі обумовлюють різні прояви мовленнєвої взаємодії людини, згідно із